

NAJK Verkiezingsmanifest

Inleiding

De Nederlandse land- en tuinbouw is één van de belangrijkste en stabiele sector voor onze economie. Met een exportwaarde van ruim 94 miljard euro draagt deze sector niet alleen bij aan een stabiel aandeel in de Nederlandse economie, maar is deze van groot belang voor de Europese voedselvoorziening. In sommige andere Europese landen is er te weinig vruchtbare grond, onvoldoende neerslag of is de temperatuur te hoog om (bepaalde) gewassen te telen. De Europese markt ziet de Nederlandse land- en tuinbouw dan ook als binnenlandse markt en niet als exportmarkt. Verder is de Nederlandse land- en tuinbouw wereldbekend om haar kennis, kunde en hoogwaardige productkwaliteit. Nederland is de bakermat voor duurzame landbouwontwikkeling op het gebied van kennis en technologie. Het is dan ook een voorrecht om te mogen boeren in een vruchtbare delta als Nederland. Jonge boeren en tuinders moeten prioriteit nummer één zijn voor het kabinet om ervoor te zorgen dat de Nederlandse land- en tuinbouw blijft doorontwikkelen. Dit zorgt ervoor dat ons land zowel qua kennis en kunde op nummer één blijft staan en één van de belangrijkste stabiele sectoren voor onze economie blijft. Daarnaast zijn de Nederlandse boeren en tuinders de grootste landschapsbeheerders van Nederland. Het grootste gedeelte van de Nederlandse bodem is immers bedekt met gewassen of kassen!

Voor de bovenstaande drie zaken zet het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) zich iedere dag in. Wij zijn de Nederlands landbouwbelangenorganisatie voor jonge boeren met ruim 8000 leden namens wie wij lobbyen voor een toekomst van de jonge boer en tuinder: zowel morgen als over dertig jaar.

Onze ambitie

NAJK is van mening dat de Nederlandse land- en tuinbouw een belangrijke bijdrage kan leveren aan de uitdagingen die Nederland kent. Wij, boeren en tuinders, zijn in staat om toekomstige uitdagingen het hoofd te bieden, zoals:

- klimaat
- stikstof
- biodiversiteit
- dier- en plantwelzijn

Wij zijn ambitieus, hebben de energie en de creativiteit om uitdagingen aan te gaan, zetten in op innovatie en nu nog onbekende oplossingen. Onder de juiste condities kan de land- en tuinbouw haar belangrijke functies ook in de toekomst blijven vervullen en blijft het aantrekkelijk om in de sector te werken.

Formatietafel

Om onze ambitie waar te maken zullen obstakels weggenomen moeten worden door het volgende kabinet. Daarom moeten de volgende twee thema's ruim aandacht krijgen op de formatietafel:

1. bedrijfsovername
2. verdienvermogen van boer en tuinder

Waarom is zowel bedrijfsovername als verdienvermogen van boer en tuinder een probleem?

Het is zorgelijk om te zien dat slechts 4% van de boeren in Nederland jonger is dan 35 jaar en meer dan de helft van de bedrijfshoofden ouder dan 55 jaar in 2020 geen bedrijfsopvolger had. Het typische Nederlandse familiebedrijf komt daardoor onder druk te staan. Juist dat type bedrijf is de kracht van de innovativiteit en productiviteit van onze sector. Dit moeten wij met elkaar in stand houden en juist proberen te ontwikkelen. Het proces van bedrijfsovername is voor jongeren het moment om keuzes van de overdragers in twijfel te trekken, te bediscussiëren en op zoek te gaan naar nieuwe mogelijkheden en invalshoeken. Dit is dan ook het moment om bedrijfsvoeringen en soms zelf het verdienmodel anders in te richten. Willen wij de Nederlandse land- en tuinbouw behouden en verder ontwikkelen dan moet de Nederlandse overheid de jonge generatie boeren en tuinders ondersteunen. Wij moeten zorgen dat zij de agrarische ondernemingen over willen en kunnen nemen of nieuwe bedrijven op willen en kunnen starten. Hiermee dragen wij bij aan de economie, de leefbaarheid van het platteland, de toekomst van jongeren en de zekerheid van Europese voedselproductie.

Wat zijn de obstakels bij zowel bedrijfsovername als het verdienvermogen van de boer en tuinder?

1. Financierbaarheid van bedrijfsovername

Een jonge boer of jonge tuinder die net het bedrijf heeft overgenomen, is financieel kwetsbaar. Het is het meest kritische moment in hun loopbaan. De waarde van agrarische bedrijven is hoog en zij zitten met een enorme schuld of hypotheek. Dit maakt het ook voor jongeren van buiten de sector enorm lastig om de sector in te stromen. Bij een bedrijfsovername moet ook het pensioen van de overdrager betaald worden. Boeren en tuinders bouwen vaak geen pensioen op, maar investeren het geld in hun bedrijf. Dat maakt de overnamesom nog hoger. Tegelijkertijd wil de jonge boer/tuinder ook bouwen aan het bedrijf en daarnaast vraagt de maatschappij investeringen in bijvoorbeeld duurzaamheid. Dit is, gezien hetgeen hiervoor is beschreven, zeer lastig.

2. Sociaal en emotionele aspect van bedrijfsovername

Bedrijfsovername is een complex proces. Op een agrarisch bedrijf lopen familie, eigendom en het bedrijf door elkaar. De continuïteit van het bedrijf staat centraal en regelmatig voelt men zich sterk verbonden aan het bedrijf. Ook de familieleden die er (bewust) voor kiezen het bedrijf niet over te nemen. Wonen en werken loopt op een agrarisch bedrijf door elkaar. Door deze unieke vorm,

brengt de bedrijfsovername ook sociale en emotionele aspecten met zich mee. Veel gehoorde uitspraak is dan ook dat 80% van de bedrijfsovername emotioneel is en 20% zakelijk. Echter, het praten over de sociale en emotionele aspecten is zeer lastig gebleken. Er is steeds meer aandacht voor de sociale en emotionele kant van de bedrijfsovername, maar in de ondersteuning hierbij moet nog een grote professionaliseringsslag plaatsvinden.

3. Benodigde kennis

Het runnen van een agrarisch bedrijf vraagt steeds meer kennis. Waar de boer vroeger een vakman moest zijn, is dat later verschoven naar ondernemer en nu naar projectmanager. Steeds meer aspecten zijn van belang geworden bij een agrarisch bedrijf. In het mkb hebben bedrijven daarom verschillende mensen in dienst, maar op een agrarisch bedrijf moet de boer of tuinder het allemaal zelf doen. Het maken van een eigen strategie behoeft daarom aandacht, tijd en kennis.

4. Beschikbaarheid van grond

Grond is een schaars goed. Voor de land- en tuinbouw is grond de belangrijkste productiefactor. Echter, de druk op de ruimte is hoog en daarmee ook de beschikbaarheid van grond. Dit zorgt voor een opdrijvend effect in de grondprijzen, wat met de financiële kwetsbare positie van de jonge boer of tuinder, het erg lastig maakt om te verkrijgen.

5. Steeds strenger wordende eisen voor milieu, dierwelzijn, duurzaamheid en landschapsbeheer

Eisen voor milieu, dierwelzijn, duurzaamheid en landschapsbeheer worden lang niet altijd vergoed door de markt, maar worden wel door de overheid verplicht. Kijk bijvoorbeeld naar het stikstofdossier en het klimaatdossier. Beide dossiers vergen grote investeringen van de land- en tuinbouw zonder dat boeren en tuinders enige zekerheid hebben over de vraag of een investering wordt terugverdiend.

6. Verkoop samenwerking tussen boeren en tuinders

Het is lastig voor boeren en tuinders om samenwerking met elkaar aan te gaan en hierdoor grip te krijgen op de verkoopprijzen. Het mededingingsbeleid zit dusdanig in elkaar dat samenwerking voor bijvoorbeeld de inkoop van producten wel is toegestaan, maar de verkoop van producten niet wanneer het gaat om het verkrijgen van grip op de verkoopprijzen. Dit maakt het voor de boeren en tuinders en verwerkende industrie erg lastig om grip te krijgen op de verkoopprijzen die nodig zijn om alle investeringen te dekken met betrekking op milieu, dierwelzijn en duurzaamheid. Met andere woorden: deze regels maken het makkelijk voor supermarkten om landbouwproducten goedkoop in te kopen en maken het moeilijk en soms onmogelijk voor boeren en tuinders om hun producten tegen een passende prijs te verkopen.

7. Kennisstructuur

Door de afschaffing van de productschappen zijn kennisstructuren verdwenen. Er zijn pogingen gedaan om deze kennisstructuren weer op te tuigen. NAJK ziet dat deze kennisstructuren niet altijd als doel hebben om het bedrijf van een boer of tuinder verder te ontwikkelen, maar vooral zijn opgericht om zichzelf staande te houden. NAJK mist één duidelijk kennisstructuur per sector waarin onderzoek, innovatie, voorlichting en onderwijs plaatsvindt.

Wat zijn volgens NAJK gewenste oplossingen voor deze obstakels?

1. Financierbaarheid van bedrijfsovername

Behoud van BOR en landbouwvrijstelling. Beide fiscale instrumenten zijn van zeer groot belang bij een agrarische bedrijfsovername en continuering van de sterke en diverse familiebedrijven. Deze faciliteiten geven jonge boeren en tuinders de mogelijkheid om een (ouderlijk) bedrijf over te nemen. Zonder deze vrijstellingen zijn bedrijfsovernames onmogelijk.

Er moet een landbouwpensioenfonds opgericht worden door de overheid. Dit pensioenfonds keert alleen uit wanneer een boer of tuinder zijn bedrijf overdraagt aan de volgende generatie zowel in de vorm van zoon of dochter als buitenfamiliaire opvolgers. Het fonds keert niet uit bij verkoop aan derden tegen marktwaarde. Dit pensioen moet voldoende zijn voor de overdrager om van te leven en een woning te kopen. Op deze manier vangt het collectief de kosten op voor zowel woning als pensioen die een overnemer moet betalen aan een overdrager. Dit maakt het overnemen van een agrarisch bedrijf een stuk makkelijker.

De overheid moet een **borgstellingsfonds voor verhoging van de rekening-courant instellen** waardoor een jonge boer of tuinder voor een periode van ten minste vijf jaar na bedrijfsovername, bij onvoorziene financiële tegenslagen, alsnog kan investeren en aflossen.

De overheid moet **fiscale reserveringsvrijstellingen mogelijk maken** voor jonge boeren en tuinders voor een periode van ten minste vijf jaar na bedrijfsovername. Hierdoor kunnen deze jonge boeren en tuinders, wanneer de markt meezit, extra geld opzijzetten om een financiële buffer te creëren. Er moet ruimte blijven voor jonge boeren en tuinders om door te ontwikkelen, om mee te kunnen bewegen en te investeren naar een toekomstgerichte landbouw.

Daarom moeten **belemmeringen op bedrijfsontwikkeling worden voorkomen**. Denk hierbij aan voldoende ruime bouwblokken, herverkaveling en ruimte om te ontwikkelen op bedrijfsniveau.

2. Sociale en emotionele aspect van bedrijfsovername

Het kenniscentrum bedrijfsovername moet gerealiseerd worden. Dit is het onafhankelijke expertisecentrum op het gebied van agrarische bedrijfsovernames. Het kenniscentrum bundelt en verspreidt kennis over bedrijfsovername en helpt opvolgers, overdragers en overige gezinsleden op weg naar een succesvolle bedrijfsovername.

3. Benodigde kennis

Er zijn mogelijkheden tot specialisering voor jongeren in het agrarisch onderwijs nodig. Met name op het mbo. De Nederlandse land- en tuinbouw heeft behoefte aan goed opgeleide ondernemers en vooral vakbekwaam personeel. Beide vragen specifieke competenties. Opleidingen moeten daarom naadloos aansluiten op deze twee behoeftes. In de opleidingen moet ruimte zijn voor jongeren om zich te focussen op ondernemerschap of vakmanschap. Dit kan bijvoorbeeld met minors. De overheid dient dit maximaal te faciliteren.

4. Beschikbaarheid van grond

Er moet een borgstellingsfonds opgericht worden voor de aankoop van gronden door boeren en tuinders. Dit borgstellingsfonds zorgt ervoor dat de benodigde lening hiervoor de eerste vijf jaar aflossingsvrij is. Op die manier kan een jonge boer of tuinder makkelijker grond verwerven zonder dat hij hiervoor de eerste vijf jaar na zijn bedrijfsovername een enorme druk op zijn liquiditeit krijgt. Na deze vijf jaar moet de lening voor deze gronden afgelost worden tegen de reguliere aflossingstermijnen.

Er worden ongelofelijk veel claims gelegd op bestaande landbouwgronden door onder andere wegenbouw, woningbouw of natuur. Hierdoor neemt het areaal landbouwgrond af en dat moet worden gecompenseerd. Het kookpunt van deze druk op onze grond moet verlaagd worden door landaanwinning. **Het inpolderen van nieuwe landbouwgrond** in bijvoorbeeld de Noordzee. Zo kunnen op de juiste plekken natuur, landbouw, woningen en industrie bloeien. Ieder extra stuk buitendijks aangewonnen land draagt bij aan het verlagen van de ongezond hoge druk op ons kroonjuweel: een deltabodem.

5. Steeds strenger wordende eisen voor milieu, dierwelzijn en duurzaamheid

Er moet een terugverdieninstituut komen waarin de volgende partijen zijn vertegenwoordigd:

- a. boeren en tuinders
- b. verwerkende industrie
- c. supermarkten
- d. overheid

Dit terugverdieninstituut moet de bevoegdheid krijgen om gezamenlijk te bepalen welke investeringen niet terugverdiend kunnen worden uit de markt met een langjarig verdienmodel voor de boer of tuinder op het gebied van eisen

omtrent milieu, dierwelzijn of duurzaamheid. Als dit instituut of orgaan besluit dat bepaalde investeringen niet gedaan kunnen worden op basis van langjarige terugverdienmogelijkheden uit de markt, dan moet de overheid ofwel deze eisen niet stellen ofwel de investering vergoeden.

Boeren en tuinders zijn de grootste landschapsbeheerders van Nederland. Zij krijgen voor dit beheer niet de vergoeding die erbij past. Er moet een **landschapsvergoeding betaald worden aan de boer of tuinder** die hem beloont voor het beheren van het Nederlandse landschap waar iedereen van geniet. Een landschapsvergoeding kan betaald worden door bijvoorbeeld het instellen van een landschapshelling die net als toeristenbelasting geheven kan worden.

6. Verkoopsamenwerking tussen boeren en tuinders

De kartelwetgeving moet worden aangepast, zodat boeren en tuinders zich gemakkelijk kunnen verenigen in samenwerkingsverbanden die grip hebben op de verkoopprijzen naar supermarkten over verwerkende industrieën. Dit maakt de positie van boeren en tuinders sterker. Hierdoor kunnen zij ook meer invloed uitoefenen op een voldoende geborgde prijsstelling, zodat er genoeg geld verdiend kan worden om investeringen in eisen omtrent milieu, dierwelzijn en duurzaamheid snel terug te verdienen. Zo worden hun bedrijven toekomstbestendiger.

7. Kennisstructuur

Per sector moet één agrokenniscluster worden opgericht. Hieronder worden alle kennisnetwerken ondergebracht. Dit agrokenniscluster moet ervoor zorgen dat alle onderzoeken en innovaties gericht zijn op het door ontwikkelen van het boerenbedrijf. Tevens moet het kenniscluster per sector ervoor zorgen dat onderzoek, innovatie, voorlichting en onderwijs veel beter op elkaar zijn afgestemd.

Namens NAJK,

Roy Meijer
voorzitter